

Archiefstukken van Max Rooses in andere collecties dan de vier partnerinstellingen

In de jaren kort voor zijn dood, bepaalde Rooses reeds een nieuwe bestemming voor enkele stukken uit zijn archief. Het is geweten dat zijn reeks kunsthistorische notitieboekjes in 1914 naar Pol de Mont gingen en zo in het archief van het KMSKA terecht kwamen. Een selectie van stukken ging in 1912 naar de Stadsbibliotheek en kwam uiteindelijk in het in 1933 opgerichte Letterenhuis terecht. Bij Rooses' overlijden in 1914 was het merendeel van zijn archief verspreid over twee locaties: het Museum Plantin-Moretus en zijn privéwoning. De eerste verzameling bleef in openbaar bezit, momenteel verspreid over de collecties van het museum, het Rubenianum en het Letterenhuis. De stukken die in zijn privéwoning achtergebleven waren, kwamen deels in openbaar bezit terecht (vnl. Letterenhuis), maar geraakten ook in andere (soms private) verzamelingen verzeild (o.a. via veilingen in 1919 en 1944, zie onder). Daarnaast zijn er nog de stukken die al van bij hun ontstaan in andere archieven terecht kwamen: brieven die Rooses schreef aan zijn talrijke correspondenten (zowel particulieren als instellingen in binnen- en buitenland) en stukken i.v.m. zijn activiteiten in allerlei organisaties, verenigingen, commissies, uitgeverijen en andere initiatieven. In het eerste geval gaat het niet letterlijk om archief van Rooses: deze stukken horen thuis in de archieven van zijn correspondenten. Desalniettemin is het de moeite het bestaan ervan mee te geven.

Onderstaand overzicht toont de reeds gelokaliseerde stukken (11/2021).

Antwerpen

- Archief van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen vzw
Roosees was in 1877 samen met P. Génard oprichter van de Maatschappij of Vereeniging der Antwerpsche Bibliophi(e)len. Van 1908 tot 1912 was hij secretaris en vervolgens voorzitter tot aan zijn dood in 1914. Hij publiceerde ook in het Bulletin.
Het archief van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen (die nog steeds bestaat) wordt door de Vereniging zelf beheerd en bevindt zich in het Museum Plantin-Moretus.
Het bevat o.a. typische ingebonden 'Rooseesbundels' met een door hem handgeschreven etiket.
- FelixArchief (Stadsarchief)
 - o Brief van Max Roosees in bundel L. de Burbure (bron: LH, D1Z).
 - o Archief van de Maatschappij [De Kunst in het Openbaar Leven](#), waar Roosees secretaris van was.
 - o Twee personeelsdossiers over Roosees: inventarisnummers 284#1388 en 140#1318.
 - o Gezien Roosees van 1876 t.e.m. 1914 in dienst was van de stad en bij vele initiatieven betrokken was, bewaart het FelixArchief ongetwijfeld nog meer stukken, zoals de originelen van brieven verstuurd door Roosees aan het stadsbestuur.
- ADVN
Het ADVN verwierf ca. 1996-2009 stukken uit de collectie van advocaat en politicus Frans Van der Elst (1920-1997). Deze had begin jaren 1950 enkele bundels uit de nalatenschap van Roosees gekocht bij de boekhandelaar Paul van der Perre in Brussel. In een overzicht van zijn collectie (door hemzelf en zijn zoon opgesteld) werden deze bundels als volgt omschreven: "Deze bundels uit de nalatenschap Roosees tellen A 12 titels van voor 1865; B 19 titels van 1857 tot 1896; C 21 titels van voor 1871 [A, B en C handelend over de Vlaamse Beweging].

Daarnaast zijn er nog bundels Taalkunde: 19 titels van voor 1842; Van en over Willems 8 titels; Over Willems 8 titels. Ook allen overgedragen aan het ADVN.”

Het lijkt dus om zes bundels te gaan. Vermoedelijk werden deze allemaal overgedragen aan het ADVN. De twee over Willems zeker, want daarover verscheen in 2009 een artikel in de ADVN-Medelingen (‘Van en over Willems. Opmerkelijke vondst in de bibliotheek van Frans Van der Elst’).

De stukken zijn in de collectiecatalogus niet per bundel beschreven; de publicaties ingebonden in de bundels kregen een individuele beschrijving in de bibliotheekcollectie:

- <https://advn.be/nl/zoeken/VB5433>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB5434>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB5435>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB16229>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB16272>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB16273>
- <https://advn.be/nl/zoeken/VB16691>

Daarnaast bevinden er zich nog enkele stukken in het archief van Frans Van Der Elst (BE ADVN AC164):

- D13141(1/1): Stukken betreffende Jan-Frans Willems. 1820-1829, s.d. 1 deel. [ingebonden in boekband “Van en over Willems” bij o.m. *Brief-Wisseling tusschen J.F. Willems en J.B. Buelens, R.C.P.* Antwerpen, 1821]
- D13141(2/1): Briefwisseling betreffende Keus van Nederlandsche Redevoeringen door Max Rooses. 1875-1876. 1 deel. [ingebonden bij M. Rooses, *Keus van Nederlandsche Redevoeringen ten gebruik der gestichten van middelbaar onderwijs verzameld door Max Rooses.* Gent, 1876, zie <https://advn.be/nl/zoeken/VB5050>]
- [mogelijk ook uit nalatenschap Rooses] D13141(3/1): Stukken betreffende het monument van Jan-Frans Willems. 1848, s.d. 1 omslag.

- Archief van het Museum Mayer van den Bergh

- Er zitten enkele brieven van Rooses in het archief:
 - MMB.A.0954: Brief van Max Rooses aan Fritz Mayer van den Bergh, 08/07/[1899?], i.v.m. een project rond de decoratie voor een optocht.
 - MMB.A.1266: Brief van Max Rooses aan Fritz Mayer van den Bergh en Frans Van Kuyck, 12/05/1897, i.v.m. lidmaatschap van Fritz in de maatschappij De Kunst in het Openbaar Leven.
 - Nog enkele brieven, o.a. met de vraag om de collectie te bezoeken en bedanking voor uitnodiging voor de opening van het museum in 1904.

Brussel

- Algemeen Rijksarchief

- Archives d’Ernest Gossart, Conservateur à la Bibliothèque Royale, historien, homme de lettres
 - Inventarisnummer 270: 1 brief van Max Rooses aan Ernest Gossart, 1911
 - Inventarisnummer 605: 2 brieven van Rooses i.v.m. tijdschrift L’Athenaeum Belge, 1879 en 1880

- https://search.arch.be/ead/BE-A0510_000389_002847_FRE

Gent

- Liberas (Liberaal Archief)
 - Archieven van en gerelateerd aan het Willemsfonds – Roosees was zowel actief in de Gentse (secretaris 1868-1876) als in de Antwerpse (voorzitter 1884-1914) afdeling.
 - Als bestuurslid van zowel het algemeen bestuur van het Willemsfonds en van het Willemsfonds Gent is hij daar vooral terug te vinden in de briefwisseling, als auteur van uitgaves van het Willemsfonds, en in de verslagen van vergaderingen.
 - Algemeen bestuur Willemsfonds. De detailtoegang tot de briefwisseling van het algemeen bestuur van het Willemsfonds is ook digitaal raadpleegbaar via de website.
<https://hdl.handle.net/21.12117/1253694>
 - Willemsfonds Gent
<https://hdl.handle.net/21.12117/1253858>
 - Er is ook briefwisseling van hem te vinden in het archief van het Comité van het Willemsfonds ter Bevordering van de Nederlandse Zang.
 - <https://hdl.handle.net/21.12117/1252845>
 - Als medeoprichter (1867) van het Volksbelang schreef hij ook veel artikels (gedigitaliseerd en online doorzoekbaar).
 - Verder ook:
 - Enkele stukken in het Archief Van Crombrughe's Genootschap (Gent)
<https://hdl.handle.net/21.12117/1253770>
 - Enkele stukken briefwisseling met Roosees in een aantal negentiende-eeuwse familiearchieven briefwisseling met Max Roosees. Het gaat telkens slechts om een beperkt aantal brieven (1 à 2 stukken).
 - Archief van Julius Hoste jr.
<https://hdl.handle.net/21.12117/15234341>
 - Archief Julius Vuylsteke & Familie Van Doosselaere
<https://hdl.handle.net/21.12117/1251853>
 - Archief Familie Sevens
<https://hdl.handle.net/21.12117/1255666>
 - Zie ook de algemene zoekfunctie om rechtstreeks naar bepaalde (gedigitaliseerde) stukken te navigeren, waaronder ook enkele foto's:
 - <https://zoeken.liberas.eu/zoeken.php>
- Universiteitsbibliotheek Gent
 - Archief Paul Fredericq
Bevat een handschrift (Hs. 2990) 'Het Volksbelang aan Paul Fredericq', 1883-1908, door Max Roosees, Julius Sabbe, Julius De Vigne e.a. Omvang 1 volume en illustraties. Handschrift en druk uit 20ste eeuw. Bevat gedrukte en handgeschreven artikels en enkele brieven.
 - <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000932542>
 - Verder ook briefwisseling met Fredericq:
 - <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000788360>

Zie ook Marc Somers, Max Rooses, 1839-1914, liberaal in de Vlaamse cultuurwereld, Gent: RUG [masterthesis], 1975, p. 333.

- Archiefstukken m.b.t. het Gedenkteeken voor J. F. Willems
 - <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002179810>
 - Brieven omtrent Lucas d'Heere
 - <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:000971751>
 - Overige brieven, verspreid over de collectie van de Universiteitsbibliotheek, o.a. i.v.m. het IXe Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres te Gent in 1867 (waarvan Rooses secretaris was) en heel wat briefwisseling met Ferdinand Vander Haeghen (voormalig bibliothecaris van de Universiteitsbibliotheek, die een belangrijke rol speelde in het begin van Rooses' carrière).
 - <https://lib.ugent.be/nl/catalog/source:rug02-rug03?q=max+rooses&type=correspondence>
 - Brief van Rooses los in een publicatie:
 - <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:001780362>
 - Documenten betreffende Rooses:
 - <https://lib.ugent.be/en/catalog?q=rooses&type=ephemera>
 - Archief van H. Meert: zie Marc Somers, Max Rooses, 1839-1914, liberaal in de Vlaamse cultuurwereld, Gent: RUG [masterthesis], 1975, p. 334.
 - Brieven van Multatuli aan Rooses, zie:
 - https://www.dbnl.org/tekst/mult001gstu15_01/mult001gstu15_01_0156.php
 - https://www.dbnl.org/tekst/mult001gstu27_01/mult001gstu27_01_0473.php
- Archief Algemeen Nederlands Verbond – Gentse tak, Somers vermeldt geen bewaarplaats. Zie Marc Somers, Max Rooses, 1839-1914, liberaal in de Vlaamse cultuurwereld, Gent: RUG [masterthesis], 1975, p. 334.
- 8 banden met verslagboeken.

Kortrijk

- Stadsarchief
 - Brieven i.v.m. het Vaderlandsch Comité tot viering van den Guldensporenslag, waar Rooses voorzitter van was tot zijn ontslag in 1902. Er zitten kopieën van (een deel van) de brieven in het archief in het Letterenhuis (R 704 / B1).
 - <https://www.kortrijk.be/stadsarchief/archieven>
 - Mogelijk nr. 4092 in de inventaris:
https://www.kortrijk.be/sites/kortrijk/files/2018-11/MSAK_met_inhoudstafel.pdf

Luik

- Archives du Trésor de la Cathédrale, Fonds Henrotte
 - Lettre 1 : Max Rooses au chanoine Nicolas Henrotte (zie het artikel van Renaud Adam verschenen in De Gulden Passer, 85, 2007n p. 141-144)

Nederland

- Literatuurmuseum, Den Haag
 - o 29 brieven van Rooses (aan 5 verschillende correspondenten)
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7883142>
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7883149>
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7883156>
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7883163>
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7883170>
 - o Kwitantie
 - <https://hdl.handle.net/21.12129/7247599>
- Universiteitsbibliotheek, Leiden
 - o 5 Brieven en enkele andere stukken in correspondentie Robbers (Rooses' contact bij Uitgeverij Elsevier)
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/o03ulj/UBL_ALMA21250793460002711
 - o 1 brief in correspondentie Franck
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/o03ulj/UBL_ALMA21250850130002711
 - o 42 losse brieven aan verschillende correspondenten
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA1132926290002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11329234780002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327329710002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327677480002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327624660002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA21188821110002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11329786570002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327448150002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327436340002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA11327465070002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA21191367680002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA21184844820002711
 - https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA21141925260002711

- https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA2114541912_0002711
- https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA2114681085_0002711
- https://catalogue.leidenuniv.nl/permalink/f/q6ue0j/UBL_ALMA2118734620_0002711

VSA

- Marquand Library, Princeton
 - o Bezit 7 delen van het tijdschrift 'De Vlaamsche School', met archiefstukken van Rooses ertussen (zowel ingebonden als los). Rooses was medebestuurder van het tijdschrift vanaf 1880. Vanaf 1902 transformeerde het naar 'Onze Kunst'. Het gaat om handgeschreven brieven (meestal geadresseerd aan Rooses, en vaak gerelateerd aan zijn artikels), geannoteerde tentoonstellingscatalogi (o.a. Als ik kan, Cercle des XIII, Association pour l'art Anvers), doodsberichten, persknipsels, uitnodigingen, visitekaartjes, menu's en enkele originele gravures. Hier en daar komen kleine annotaties in de volumes voor. De volumes werden verworven in maart 1961 (zie opschrift in vol. 1), maar het is onduidelijk van wie. Op vraag van het Rubenianum werden de volumes – en de archiefstukken – volledig gedigitaliseerd. Ze zijn online raadpleegbaar via onderstaande link (zwarte balk onderaan, heeft even tijd nodig om te laden).
 - <https://catalog.princeton.edu/catalog/2066871>

Mogelijke andere vindplaatsen en opmerkingen

- Jef van de Venne vermeldt in zijn 'Max Rooses' in Mannen en Vrouwen van Beteekenis in onze Dagen. Een Serie Levensschetsen, Hollandia-Drukkerij, Baarn, p. 239 [over De Moedertaal, de studentenvereniging die Rooses mee gestalte gaf] "En opstel na opstel werd daar voorgelezen, [...] en verslag op verslag werd daar ingeschreven in tegenwoordigen tijd getuigenis aflegend [...] En er werd een onderzoek ingesteld; de proces-verbalen der maatschappij werden uitgepluisd [...]." De in dit citaat vermelde documenten zijn niet gelokaliseerd.
- Voor de archiefstukken i.v.m. Rooses' activiteiten in organisaties, verenigingen, commissies, uitgeverijen en andere initiatieven is het een kwestie van te gaan zoeken in bewaarde archieven van deze organisaties e.d. Aan de hand van de biografie kunnen Rooses' activiteiten achterhaald worden.
- Bij een van de archiefstukken in het Letterenhuis (R 704 / 161) werd een notitie bijgevoegd: "In 1919 door AJJ Delen gekocht op de veiling v.d. dochter Max Rooses (Mme de Gottal) / Grotendeels geschreven door Rooses' klerk Gilbert". Het lijkt er dus op dat er in 1919 een veiling van stukken plaatsvond via Rosa de Gottal-Rooses. Het is echter onduidelijk om welke veiling het gaat en welke (archief)stukken er verkocht werden. Vermoedelijk geraakten er zo nog wel meer stukken in privébezit en/of openbaar bezit terecht.

- De gigantische bibliotheek van Rooses, die geveild werd van 21 tot 23 februari 1944 bij De Tavernier in Antwerpen, geraakte versnipperd. Iets meer dan 150 stukken worden nog in het Letterenhuis bewaard en minstens één stuk kwam in de Stadsbibliotheek (EHC) terecht (dit zou gecheckt kunnen worden a.d.h.v. hun inkomstregisters (te beginnen bij datum veiling)). Vele andere stukken kwamen in privébezit terecht, zoals in de verzameling van de Duitse kunsthistoricus Ludwig Burchard (nu in het Rubenianum). Er circuleren vandaag de dag nog steeds stukken uit deze bibliotheek in de handel.
- Rooses correspondeerde met honderden – misschien duizenden – mensen. In de archieven van zijn correspondenten – of het nu particulieren of medewerkers van instellingen waren – zijn dus ongetwijfeld sporen van hem terug te vinden. Zo schreef Rooses in functie van zijn Rubensonderzoek (en de Rubenscommissies van de stad Antwerpen) talrijke Europese musea aan. In de archieven van die musea zullen deze brieven dus terug te vinden zijn. In het Letterenhuis bevinden zich overigens enkele kopieën van brieven die in andere (openbare) collecties bewaard worden.
- Mogelijk bevinden er zich nóg stukken uit de nalatenschap van Rooses in de collectie Frans Van Der Elst (zie boven). In een overzicht van de geschiedenis van zijn bibliotheek (bezorgd door de familie), is namelijk sprake van “(een deel van) de bibliotheek van Max Rooses wist te kopen (deels nu in het ADVN)”.